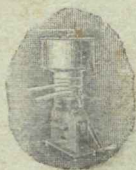

Altfräjelts Salenius Werkstäder — Stofholmis

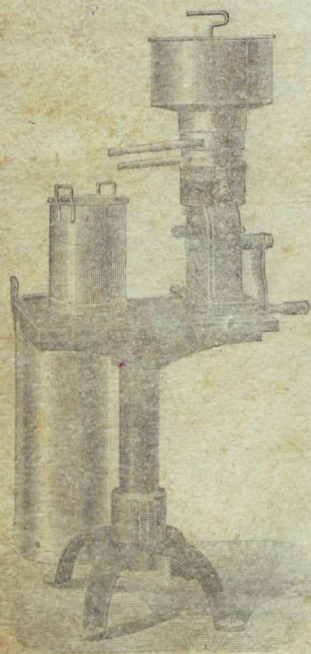
AKTIEBOLAGET-SALENIUS' WERKSTÄDER - STOCKHOLM.

D O M O

R o o t s i

koorelahutajad.

Koorivad 25 toobist alates tundis.

Sinnad 15 rbl. pääle.

Rõdige tugewamad,

lihtsamad,

odavamad.

Kerge käit,

puhas töö.

▽△▽

Müüakse 3 aas-
tase vastutusega.

Wabriku märk.

Selle aja jooksul ära kulunud masina osad vahetatakse wabriku poolt, vastustustunnustuse ettenäitamisel, uute vastu mahuta ümber. 4 aasta jooksul üle 250,000 ära müüdüd.

Müümitud: Silfverhjelm & Ullgren, Riias, I. Выгонная Дамба, № 11.
P. Purin, Kuresaares, mag. Allik'a apteki kõrval.

T. Liiv'i trükk, Kuresaares,
□□ Turuplatsil, № 1. □□

Baar sõna koorelahutaja (separatori) kasust.

Et igas majapidamises, olgu suures ehk väikeses, päärõhku jelle pääle pandakse, kuidas sissetulekut suurendada või tõsta, siis ei tohiks enam üheski majapidamises, kus piima-karja peetakse, koorelahutaja (separator) puududa. Sest see on kindel tõsiasi, et koorelahutaja sissetulekut piima-karjast märksalt tõsta aitab. Tärgnewad read olgu aga selle asjaolu paremaks selgendamiseks.

Ennewanast toimetati piima koorimist ühel pool ühte, teisel pool teist wiisi. Kõige lihtsam ja ka kõige pruugitavam wiis oli piima puu-, jami- ehk klaaspüttides wanutada ehk hapendada. Selle juures tõuseb piima-rasw piima pääle ja tekitab koore, kust ta siis ära korjatakse.

See wiis on weel praegugi mitmel pool tarwitusel, Saaremaal aga peaaegu üleüldijelt, ja, peab ütleva, kahjuks, sest oma suurte puuduste pärast oleks aeg teda ammuugi kolikambri heita. Tema puudustest on kõige suurem küll see, et sel wiisil liiga palju koort piima sisse jääb, sellest weel kõnelemata, et jaadud koorel juurt wäärtust ei ole.

Harilikult arwatakse raswa rohkest piimas 3—4 protsendi pääle. On kindlaks tehtud, et püttides hapendades läbistikku 1 terve protsent raswa piimasse jääb, aga suwisel soojal ajal, kui piim ruttu hapuks läheb, koguni 1½ kuni 2 protsenti. — Ehk küll niisugune hapu piim kaunis häa maitseb, on see ometigi natukene kallis lõbu!

Barem, kui püttides, on Rootsi ehk Schwarzzi wiisi järele piima koorida, see on, jeda plekist kannudes jääkülmas wees tundi 36 kuni 48 (poolteist kuni 2 ööd-päewa) pidada. Sel wiisil saab küll rohkem koort, kui püttidelt, aga koore protsent, mis piima sisse jääb, on ikkagi suurem, kui 0,6 (kuus kümnendikku protsenti) ja jeda peab paljaks pidama. Päälegi on see wiis väga tülikas ja aegaraiskaw.

Kõige paremini kõigist koorib piima häa koorelahutaja ehk

separator. Raswa protsjent, mis ta fooritud piima jisse jätab, teeb kõigest 0,1 funi 0,2 wälja (i. o. üks kümnendit funi kaks kümnendikku protsjenti).

Teiste sõnadega: püttides piima foorides saab 10—12 toobi kohta waewalt ühe naela wäheje wäärtusega wõid, kuna foorelahutajaga iga 8 toobi kohta ühe naela hääd wõid saab. (Waata lähemalt Dr. Raamoti Piimatalituse õpetus, lhf 44).

Müüd vaatame järele, mis tähendus foorelahutajal niisuguse wäike majapidamise kohta on, kus piima-kari, ütleme, 4 lüpsilehma juur.

Ühe lehma piima andi wõib jääd, kus isääralt hoolt lüpsilehmade toitmise ja rawitsemise eest ei kanta, keskmiiselt 1000 toobi pääle arvata. 4 lehma andwad muudugi 4 korda niipalju, i. o. 4000 toopi ehk 12000 naela piima (toop piima kaalub 3 naela).

Nagu eelpool nägime, jääb püttides foorides kõige wähe-
malt 1 protsjent raswa piima jisse, see on iga 100 naela piima kohta 1 nael raswa, ehk 12000 naela piima kohta 120 naela raswa.

120 naela piima raswa annab 140 naela wõid. Urwame wõi naela 30 kop. pääle, oleks terve kahju piima püttides foorides: 30 kop. 140 korda = 42 rubla, ehk rohkem kui 10 r. lehma kohta aastas.

Tõepoolest on kahju palju suurem, sest juuwisel palawal ajal jääb, nagu wõeldud, 1½ funi 2 protsjenti foort piima jisse, teiselt on püttidelt saadud foor enamasti wäheje wäärtusega, i. o. tibe ehk liig hapu, hallitanud ehk muidu halwa maitseline, mis jellest tuleb, et fimmistes kappides, niisketes keldrites ehk lämbunud õhuga käsikambrites peetakse.

Õzeneusest mõistetaw, et jarnajest foorest saadud wõi hää maitseline ja palju wäärt ei wõi olla. Harilikult on ta hind separatori wõist 5 funi 10 kop. odawam.

Lõpuks wäike wõrdlus.

Püttides foorides saab 4000 toobist piimast 360 n. wõid, á 25 kop. = 90 r. wäärtuses; foorelahutajaga saab 4000 toobist piimast 500 n. wõid, á 30—35 k. = 150—175 r.

Seega saab foorelahutajaga foorides 4000 toobist piimast 60—85 rubla enam, kui jedajama hulka piima püttides foorides.

Sellest ei ole meie weel kõneleunud, et separatorida fooritud lahja piim häämaitseline on, mida kasjuga wäikate ja sigade

nuumanijsiks võib pruukida, aga ka inimestele toiduks kõlbab.

Siit peaks igal ühel selge olema, misjugune suur tähendus koorelahutajal majapidamises on, ta ei tohiks enam kusagil puududa.

Jääb ainult üle otsuse jõuda, misjugune koorelahutaja kõige parem on.

Separatori valiku juures tuleb rõhku jelle pääle panna, et vähemat ei ostetaks, kui just seejugune, mis ühepäewase piima saagi ühe tunni jooksul ära koorib.

*

*

*

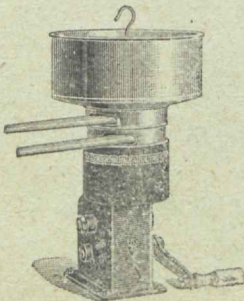
Kõneleme nüüd „Domo“ Rootsi koorelahutajatest pikemalt. Need koorelahutajad on ühed parimatest. Nad on terge käiguga, lihtsa ehituseviisiga ja tugewad. Koorivad piima laitmata hästi. Neid on 9 nummert ja koorivad tundis 25 toobist pääle. Sellepärast wäikses majapidamises ühearwis soovitatud.

Maitseks, kellel päewane piimasaak 20—25 toopi suur, peaks koorelahutaja „Domo-Karliti“ ostma, kellel aga rohkem piima, see ostku juurema — „Domo A“, „Domo B“ j.n.e.

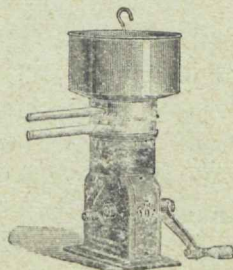
Wiimase 4 aasta jooksul on neid koorelahutajaid enam kui 250.000 tükki ära müüdnud.

Miks pärast „Domo“ separatorite järele nii suur nõudmine on?

Pää põhjus selleks on muidugi nende hää ja otstarbe kohane ehituseviis, lihtsus, tugewus ja jelle juures odawad hinnad.

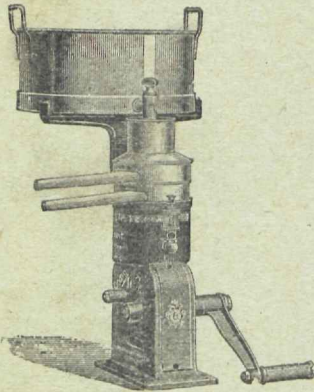
„Domo-Karlit“, koorib
15 toopi tundis

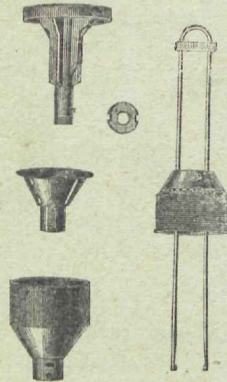
„Domo A“,
koorib 35 toopi tundis.

Wäiksematel „Domo“ koorelahutajatel, nimelt „Domo-Karlit“, „Domo A“, „Domo B“ on trumlsid ühest tükkist, ilma taldrikuteta. Need kolm nummert on oma lihtsuse poolest väikepõllumehetele ijaarvanis kohased.

Suurematel numbritel, mis 55 ja enam toopi tundis koorivad, on kookuajatawad taldrifru trumlsid.

„Domo“ Nr. 3—4.

Koost ärawõtetud taldrifru trummel.

„Domo“ taldrifrud lähewad teiste sistemi omadest järgmiselt lahtu:

1) on nad paksemad, ilma sügawate lõhedeta ja seega väga tugewad;

2) on nad nii tehtud, et üks nendest aukudega ja külgetinutustega on, teine aga ilma nendeta, mis läbi piima jookse trumlisje paremine korraldatud on ja piim puhtamine ära kooritakse;

3) on taldrifrud hõlpsasti koost ärawõtetawad, ferged puhastada ja alalhoida. Nendega ümberkäimine on selle läbi fergendatud, et neid ühekorraga sellekohase kahearulise hargi otsa liikata ja pärast puhastamist jälle ühekorraga trumlisje tagasi panna wõib, mis läbi nad mürdmise ja mölgistuste eest kaitstud on.

Mustunud piima koorides rikutakse koorelahutajad fergesti ära. Aga ka selle eest on „Domo“ hoitud: lihtsas ilma taldrikuteta trumlis on mustuse ja lima kogumiseks kohta küllalt, taldrifru trumlis on selleks otstarbeks ise taldrif olemas.

„Domo“ uuemate mutelite fokku eades on palju tähelepanemise vääriküsi uuendusi ette võetud, millest järgmised iseäralist tähelepanemist teenivad. Ujuv piima regulator (Schwimmer) on avarasše ruumi paigutatud, mille läbi piima ühetasane jooks masinasše forraldatud on.

Hammasrattad on koorelahutaja finniše jala ehk statiivi sees, mis läbi nad välise mõju eest täiesti varjatud on.

Tähtsamaks konstruktsiooni häädušeks tuleb küll jeda lugeda, et hammasrattad pikkade laagri-šübidega, mille läbi koorelahutaja käit palju ühetasasem on ja laagrid ning ratta ka nii ruttu ära ei kulu.

Kõige tähtsamaks uuenduseks „Domo“ koorelahutaja juures teiste omadega võrreldes, on patenteeritud püst-wõll. Tema ei ole trumliga ühestükis, waid jääb trumlit koost ära võttes, jala wõi statiivi külge. See asjaolu hoiab püst-wõlli rikkumise eest, mis trumli ettevaatamatal ehk hoolimatal pešemisel fergesti wõib juhtuda. On ta aga kuidagi wiiši rikutud jaanud, siis wõib teda igal ajal üšfikult osta, kuna teised masinajaod endišeks wõiwad jääda.

See wõll on ühest tükišt walmistatud, šilindrikujulise ülemise otsaga, mis keeglikujulišelt lõpeb. Püstwõlli konstruktsion on weel jellepoolest tähelepanemise wäärt, et ta tajase piinaga on, ja jellepärašt trumli ettevaatamata ülesseadmišel rikutud ei saa.

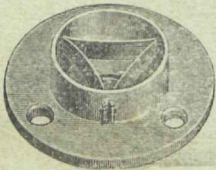
Olgu püstwõll mis tahes olekus, kui talle trummel kaela pandakše, masinat käima panes saab ta igakord iseenešest tasakaalu kätte.

Et püstwõlli ülemine ots keegli kujuline on, jellepärašt on wõimalik trumlit kindlast wõlli kaela seada, mis läbi trummel išegi kauaaegše töötamise juures lošjuma ei hakka. Kui wõll ja trumli õõnšus mõlemad šilindrilised olešid, ei jaaks lošjumist milgi wiišil ära hoida.

„Domo“ separatorid on trumli püstwõlli konstruktsioni hääde omaduste tõttu ülitugewad, pika eaga ja koorivad piima laitmata hästi, mis siis wõimalik ei ole, kui trummel wõlliga lahutamata ühendatud on.

„Domo“ separatorite kaela-laager on lihtne ja tugew. Ta on wäšest tehtud ja kaela šüwi (Scheibe) šisse lihtjate, aga tugewate terašest wedrudega kinnitatud. Wedrud on fergesti paerutatavad, hõlpsasti koost ära wõetavad ja hääšt terašest teh-

Staele laager.

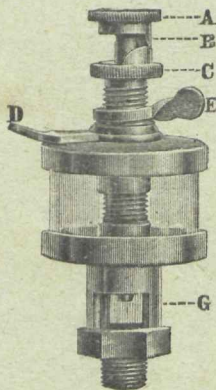
masvratta juurde juhib.

„Domo“ separatori ruumikas jalg ehk statiiv, mille keskel trumliwõll koguni wabalt seisab, lasteb masinat wäga hästi puhastada ja korraspidada.

tud ning ei lähe separatori ühest paigast teise wedamisel rikki. Wäsest laagri alumine ots on wähe teravam, kui mujalt ja sellepärast wedruksesje kergesti paigutataw.

Õlitamine sünnib pääasjalikult kaela-laagri kaudu, „Domo № 0“ alates iseäralise õlitaja (lubrikatori) abil, mille kaudu õli otset (õiget) ja kergesti puhastatawat toru mööda kaelalaagrisse pääseb.

Suuremate separatorite kaelalaagri siin on (№ 1 pääle) nii sisse seatud, et ta kaela-laagrist läbi tulnud õli kokku kogub ja ham-

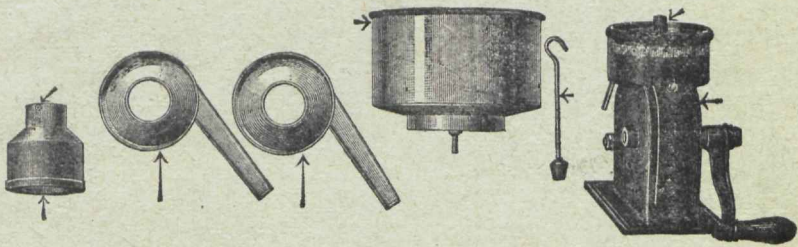
Õlitaja (lubrikator).

Kõit ülemalkirjeldatud „Domo“ separatorite konstruktsiooni hääd küljed, sündjad parandused ja muudatused teewad wõimalikuks, et need separatorid teiste kõige paremate koorelahutajatega julgesti konfigureerida ehk wõistelda wõiwad, aga oma lihtsuse, praktilise oleku ja wastupidamuse poolest paljudest üle on.

Et need „Domo“ hääd omadused ainult paberil ei seisaks ehk wabriku agentide juus ei liigu, tõendab see asjaolu, et wabrik neid separatorisi 3 (kolme) aastase wastutusjega müüb.

Selle aja jooksul ära rifutud wõi fulunud jaod wahetab

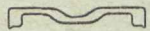
wabrik uute wastu ümber, kui ära näidatakse, et need jaod mitte rooste, õlitamise puuduse ehk silmanähtawalt mõistmata ümberkäämise läbi rikunud ei ole.

Ehki „Domo“ koorelahutajad üksnes 1 järgu kaup on, on nad teistest, nendega mõistlematest, koorelahutajatest ometigi

30 protsenti odavamad,

mis sellest tuleb, et „Domo“ järele nõudmine väga suur on.

„Domo“ koorelahutajate hinnakiri.

1) Koorelahutajad, mis väikestes majapidamises väga kohased, lihtsa, ühest tüüsi trumliga.

Domo-Karlif,	koorib	tundis	25	toopi,	hind	15	rubla
Domo A,	„	„	33	„	„	25	„
Domo B,	„	„	40	„	„	30	„

2) Koorelahutajad, millel kokkuseatamad trumlid:

Domo № 0,	koorib	tundis	55	toopi,	hind	35	rubl.
Domo № 1,	„	„	70	„	„	40	„
Domo № 2,	„	„	100	„	„	50	„
Domo № 3,	„	„	160	„	„	70	„
Domo № 4,	„	„	240	„	„	100	„

Mis koorelahutajaga ümberkäimise juures tähele tuleb panna.

1) Kui masinat kätte jaades, tulevad need masina osad, mis piimaga kokku puutuvad, kuuma jooda- ehk lubja-veega korda faks üle pesta, et neid wajelinist, millega uus masin harilikult sissemääritud on, ära puhastada. Jalga wõi statiivi ei tohi weega pesta; sellest saab küll, kui teda kuiva willase lapiga tolmust ja mustusest hoollega ära puhustatakse.

2) Koorelahutaja ülesseadmisel on tarwis tähelepanna, et vähemad nendest kindla laua, juuremad aga kindla, selleks otstarbeks ülesseatud puupaku ehk aluse külge kinnitatud jaakid, nii et masin töötamise juures, mitte ei wabijeks (lojjuks). Masin ise tuleb igatpidi täiesti loodis püsti seada.

3) Igaford enne tööle hakkamist tulewad kõik masina jaod korralikult ära puhastada, dieti kokku seada ja sellekohased topid ja filmad õli täis kallata. Iseäranis hoollega peab kaelalaagert ja püstitwõlli õlitama.

4) Wõidmiseks tohib ainult mineral-õli, mida „separatori õli“ nime all poodides müüdatakse, tarvitada; milgi tingimisel aga mitte harilikku masina- wõi puu- (poom-) õli.

5) Iga separatori wõib ainult teatud kiirusega ümber ajada. Kiirus on wända pääl ära märgitud ja üle selle ei tohi kunagi lasta. Masin tuleb aegamööda käima panna ja ford korralt joont juurde lijades kuni lubatud kiiruseni jõuda ja siis ühetasase rõhuga kõik aeg töötada. Seltsamal ajal, kui masin õige kiiruseni jõudnud, peab piima kruwi lahti tegema ja piima trumli sisse lastma. Päälmine piima-wõu peab alati täis peetama, et tarwiline raskus ehk rõhumine alashoitud jaaks.

6) Kooritaw piim peab 30—35 kraadi C. järele soe olema. Külmemat piima ei koori separator mitte puhtalt. Talwel wõib plekk-kannudes tarwiliselt soojendada, suwel wõib piima koha pääle liipsmist (muudugi jääl, kus wähe piima!) masinast läbi lasta.

7) Enne kurnamist tuleb piim ära kurnata, et mustus masinasse ei pääjeks. Töö lõpul, kui kõik piim läbi lastud, tuleb masinasse niipalju koortud piima kallata, kui palju trummel ühekorraga vastu wõtab ($\frac{1}{2}$ kuni 2—3 toobrini), et kõike koort trumlist täielikult väljaajada.

8) Töö lõpul ei tohi masinat mitte järsku seisma panna, vaid lasta iseeneest seisma jääda. Siis tuleb masin koost ära võtta ja ära pesta. Pesemiseks ei tohi kohe keevavett võtta, vaid leiget, muudu tõmbab masina (trumli) seinte küljes olev lima ja mustus enmast kokku ja on raske ärapuhastada. Pärast leige weega pesemist tuleb masin keeva weega ära loputada ja puhta lapiga ära kuivatada. Jalga ei tohi pesta, nagu punkt 1-se all öeldud.

Mõnikord tuleb ette, et masina käik just pärast õlitamist raskeks jääb. Siis tulevad kõik õlitamise kohad petroleumi täis kallata, mis neid ära puhastab ja pärast seda uuesti ära õlitada.

9) Rikutud või kulumud masinaosad on kohalise agendi ehk hrade Silfverhjelmi ja Ullgreni juures saada, Riias, 1 Выгонная Дамба, № 11.

Paar näpunäidet võitegijatele.

Enne, kui edasi minna, peab tähendama, et nende vidade otstarb siin ei ole piima kokkujeadega, ega ka nende kahjuliste ehk kahjuliste bakteriatega (piisjeentega) tegemist teha, mis piimas elusjavad, vaid ainult nende päänõudmiste pääle näidata, mis võitegemise juures tingimata tähelepanna tulevad.

Nii siis — et hääd võid valmistada, on esimene ja päänõudmine — puhtus. Puhtus liipsmisel, puhtus piimanõude juures, puhtus või tegemisel. Kui seda ei ole, ei saa kunagi hääd võid, tee seda niipalju kui takes!

Piim tuleb kohe pääle liipsmist sellekohase piimaõõla (kurna) läbi ära kurnata. (Õõla asemel võib ka puhtast linast riidet tarvitada, mida aga igakord kohe pääle tarvitamist läbiseetma peab!) ja kohe soovelahutajaga ärafoorida. Kooritud piim tarvitatakse nii ära, kuidas see kuigil majapidamises pruugiks on; koore alalhoidmine ja võids ümbertöötamine nõuab aga juuremat hoolt ja ka osavust.

Nüüpea, kui koor masinast käes, tuleb teda plekk-kannus külma wee jisse ehk ka kaevu panna, et ta ära jahtuks.

See on üks päätingimistest, et hääd võid saada, ja nimelt

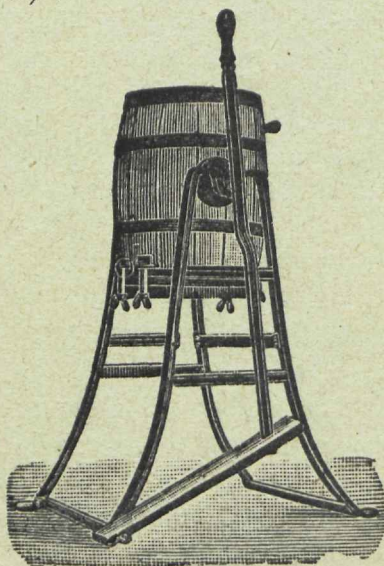
Jellepärast, et rutuline koore jahtumine kahjulikkude piima bakteriate signemist koores takistab.

Et väikeses majapidamises igapäew wõid ei tehta, waid kõigest paar korda nädalas, siis tuleb koore alalhoidmise juures järgmist tähele panna.

Kui koor ära jahutatud, tuleb ta iseäralise tinnutatud plekkkannu sisse walada ja jääteldris ehk kaewus alal hoida. Iga järgneva lüpsji koor tuleb ülemaltähendatud wiisil, aga iga kord iseäraldi, ära jahutada ja endisele koorele juurde lisada jne., kuni wõi tegemiseks tarwiline osa koort koos on.

Siis tuleb kõik koor korraga ühe kannu sisse kokku kallata ja lastma hapuks minna, mis selle läbi fergendatud saab, et teda 15—16 kraadini Celsiuse järele soojaks aetaks ja nii 12 kuni 24 tundi seista lastaks. (Soojendamine on üksnes siis tarwilik, kui koor weel iseenejst hapuks ei ole läinud).

Hakatusel peab koort iga paari tunni pärast korda kaks läbi segama, et ta ühetajaselt ära hapneks. Et koor rutemini hapuks läheks, wõib talle ühe kahetünnendiku osa ehk 5 protsenti häd hapupiima juurde lisada; aga sellega peab ettewaatlik olema ja üleüldse jääl mitte ettewõtama, kus wõitegija sellekohast kutseharidust saanud ei ole: kaju ajemel wõib fergesti kahju saada. Pareim on ära nodata, kuni koor iseenejst hapuks läheb.

„Wiktoria“ wõimafin.

Kui koor passuks läheb, tähendab, et ta wõitegemiseks walmis on. Peab aga selle eest hoolitsema, et ta liig hapuks ei läheks, mis wõi maitset rikub.

Wõi tegemine. Wõid tehakse nüüdsel ajal iseäraliste wõimafinatega, sest et wana wõitegemise-wiis kiwi- ehk puuwaagnas ehk kinnaga oma aja ära elanud on. Käsi-wõimafinatest on kõige enam „Wiktoria“ masinad tarwitusel. Murujõuga töötawatest „Holsteini“ oma.

Siin waatame lähemalt järele, kuidas „Wiktoria“ wõimafi-

naga töötama peab. — Temasse ei pea rohkem koort kallatama, kui $\frac{1}{3}$ terveist ruumist, $\frac{2}{3}$ peab wabaks jääma.

Enne kui koort masinasse lasta, peab masina keewa weega seest ära loputama, pääle selle weel kord külma weega, sest miidu hakkab koor wõimafina seinte külge.

„Wiktoria“ wõimafinad on täiesti kindla kaanega. Kaane sees on wäikene klaas, mille läbi koore kofku minemist tähelepanna wõib, ja kraan, mille kaudu, iseäranis töö algul, masinasse kogunud gaasid wälja lastakse.

Seda masinat peab 60—80 korda minutis ümber ajama ja tööd ei tohi enne seisma jätta, kuni koor kofku läheb.

Wõid wõib kofkuläinuks pidada, kui ta wäikesteks tangutera juurusteks kerakesteks on kofku tõrbanud.

Wõi hääd kofkuminemist edendab see iseäranis hästi, kui temperatuur (õhu-soojus) masinas mitte liig kõrge ei ole ja koor mitte liig paks. Kunagi ei pea wõid nii kaua peksma, et ta ilma wormita libedateks tükkideks kofku läheb.

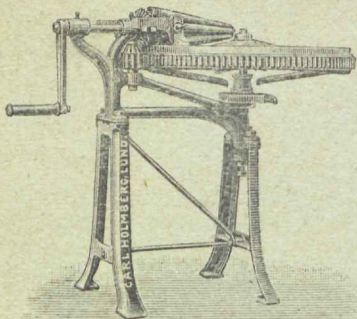
Masinat lahti tehes tundub iseäranis hästi wõi lõhn, ja wõitegija peab seda silmapilku iseäranis tähelepanema, et selle järele wõi hääduise üle otjusta.

Kofkuläinud wõi püütakse jöhw-söölaga masinast wälja ja loputatakse puhta wee sisse kastmise läbi ära. Wee soojus tohib kõigest 10 kraadi Celsiuse ehk 8 kraadi Reaumuri järele olla ja täiesti puhas ja ilma kõrwalise maitseta. Halwa wee läbi wõib wõi halwa maigu saada.

Kui wõitegijal hää wesi käepärast on, siis on wõi pesemine wäga soowitab, sest et ta wõi maitset ainult tõsta aitab; iseäranis annab pesemine wõile teatava tiheduse ja kõwaduse. Pesemist on kõige parem sõela pääl teha, kus juures wett sellekohasest kastmiseskannust 3—4 jala kõrguselt wõi pääle kallatakse.

Wõid presimine. Pressimise otstarb on, et wõist petipiima, wett ja gaasid kõrwale toimetada. Wõi pesemine pressimise ajal on sellepärast kahjulik. — Hästi pressitud wõis ei tohi enam kui 13 kuni 16 protsenti wett olla, wastasel korral loetakse ta wõltsituks. Pressitud wõi kofkuseade peab tihedalt wõid-õõle olema, aga mitte weniw.

Enne pressimist peab wõid 10—12 kraadi Cels. järele ruumis hoidma (8—10 kraadi Reaumuri järele), niisamajuguse temperatuuraga ruumis peab ka uurimist toimetama. Selleks tarwitatakse iseäralist wõidpressi.

Wõipress.

peab soolamine ettevõetama. (Suvel palaval ajal peab pressi-
niist wilumal päewaajal toimetama, kas hommiku wara- ehk õhtu
hilja, ning kui wõi liig pehme on, siis jeda iseäralistes kül-
metus-kastides jahutama).

Et sport-wõi soola hulka arwatakse keskniiselt 3—4 protj.
pääle. Aga wõib ka soola rohkest läbitõotatud piima hulga jä-
rele rehkendada, kus iga 10 toobi piima kohta 3 kuni 6 so-
lotnikku soola, jelle järele kirida wõid saadud, wõib panna.

Parem on soola hulka ligi olewa mõddu järele wäljaarwata,
suwel rohkem, talwel vähem. Niisugune wiis fergendab tööd,
jellepärast, et wõid siis ei tarwitse kaaluda.

Wõi sool peab kõige päält puhas ja kuuw olema, maitse
järele soolane, mitte aga libe, niijama peab ta fergesti sulaw
olema, et seega oma ümber wõimalikult palju wetti kokku koguda.
Wäljamaa sooladest peetakse Liineburi, Wene omadest — Bach-
muti sool kõige paremaks. — Pääle soolamiist peab wõi forda
faks masinast läbi lastma, et sool wõis ühetasjelt laiali lähaks,
ja siis külmetus-kasti ehk faerwu panema, 3—4 tunni pärast
pressitakse uuesti.

Wõi on ära pressitud, kui petipiim koguni puhas, läbi-
paistew on ja wõisje jääw wesi ennast wäikeste, waewalt näh-
tawate tilgakaste wiisi ühetasjelt ära jaganud on.

Kui wõi pressimise ajal pehmeks läheb, siis tuleb pressi-
mine kohe seisma jätta ja wõi uuesti ära jahutada. Pehme ehk
sooja wõi pressimisest ei ole mistisugust kasu, waid rikub ainult
teda.

Sääl kus wõitegemise ruumide õhusoojust tarwiliselt kor-
ralda ei saa, tuleb wõi kohe pääle masinast wäljavõtmist ja
külma weega pejemist, ära soolata. Sel korral on aga waja 1

kuni $1\frac{1}{2}$ protsenti soola rohkest anda, kui harilikult (1 jolotniif 10 toobi piima kohta enam, kui harilikult). Soolatud või pannakse külmetus-kohta, lastakse hästi ära jahtuda ning siis alles võetakse pressimine ette. Pääle pressimist pandakse või uuesti külma kohta, kus ta 24 tundi peab seisma. Pärast seda pressitakse veel kord. Selle juures vähemates osades hoidma ja pressima.

Wõi sisepeaffimine.

Suuremates piimatalitustes pakitakse või 130 kuni 140 naelalistesse püttidesse (tonnidesse) ehk pressitakse juuremateks tükkideks kofku ja saadetakse müügile. Väikemajapidamises, kus võid hoopis vähem, võib teda väikestesse püttidesse ehk, kül kellegil alalised ostjad on, naelalisteks tükkideks wormida. Selleks pruugitakse iseäralisi või-wormiisi.

Püttidesse pakkimise juures tuleb päärõhku sellepääle panna, et need seeft kui väljaspoolt laitmata puhtad oleksid. Neid peab esite leewa, pärast külma weega ära pesema, ja siis soolaga seeft ära õdruma.

Wõid ei tohiks muud moodi mitte sisse pakkida, kui üksnes pergament paberis. Selleks tuleb tarwilises juures paber välja lõigata, soolwees märjaks teha (muidugi mitte silgujoolwees!) ja püti seinast sellega seeftpoolt finni katta; põhja peab sellestjamaft paberist ratta panema. Siis tuleb või püti sisse pakkida, pergament-paberiga päält finni katta ja kindlasti finni tampida, et wahesid wahele ei jääks ning kaan pääle lüüa.

Wormitud või mähitatse pergament-paberisse, pakitakse korralikult kafti ja saadetakse turule.

Piima-nõude puhastamine.

Koorelahutaja ja piima-nõud (kannud, pütid jne.) tulewad puhtad hoida. Kõik, mis piimaga kofku puutub, tuleb esiteks leige lubjaweew ja harjaga ära pesta, ja siis puhta sooja

ja pärast weel keewa weega äraloputada. Pärast pesemist waja piimanõud wälja tuulutama panna.

Plekk-kannused ja muud plekist nõusi võib auruga kupaada, puupüttisid ja muud puust nõusid, nagu wõimafinaid, presja, wõilabidaid jne., ei tohi auruga kunagi kupaada, waid peab keewa weega hästi ära pesema, siis küllma weega üle loputama ja kuiva puhta lapiga ära kuivatama.

Selle wastu peab neid igal nädalal üksford kustutatud lubja seguga määrima, tund või poolteist nii seista lastma, siis ära pesema ja wälja päikese kätte tuulutama panema.

Kustutamata lupja peab sellepärast igas majas tarwilisel hulgal tagawaraks olema.

Piimanõude pesemiseks tarwisminewat lubjawett ja kustutatud lubja-segu walmistatakse selleks otstarbeks wäljawalitud kindlafaanega waadis.

Waati võib mitu ford uuesti weega täita, kus juures põhja walgumud lubi ümbersegatakse. Kui wesi waadis haisema hakkab, peab waadi otsekohe ära tühjendama, lubjast puhasta, keewa weega ära pesema, tuulatama; pärast seda võib endist wiisi uuesti lubjawett teha.

Mõnel pool tarwitatakse nõude puhastamiseks joodawett, aga lubjawesi on palju odawam ja sellepoolest päälegi parem, et ta puunõusid ei rifu (ei söö).

Separatori puhastamise kohta oleme eelpool juhatust andnud. Statiivi ehk jalga ei tohi sellepärast weega pesta, et mehhanismuse terasjaod ja rattad roostetama ei hakkaks. Koostetanud wärgiga separator ei käi korralikult ja koorib piima halvasti, päälegi on sarnase masina iga õige lühikene: jääb ruttu kõlbmataks ja peab ära heidetama.

Wõimafinat peab wähemalt üksford nädalas lubjaseguga pesema ja tuulutama. Kunagi ei tohi auruga kupaada. Sedasama tuleb ka puust koore anumate ja pangide kohta ütelda.

Wõipress. Igalord pärast töötamist peab pressi puujaod sooja lubjaweega ära pesema, pärast puhta keewa weega ära loputama. Siis on press puhas kui pesuwees enam raswaplekkisid märgata ei ole. Pärast pesemist peab pressi korralikult ära kuivatama. Märjalt või niiskelt ei tohi teda kunagi töös tarwitada. Rauast jaod üksford nädalas wafelini ehk puhta mageda raswa abil ära puhastada, puujaod aga ülemalnäidatud wiisil lubjaga puhastada.

Baar jõna wafikate toitmisest.

Wafikate kaswatusel peab päärõhku selle pääle panema, et noor loom esimehe eluaasta jooksul tarwilisel määral toitu jaoks ja ta   hetasajelt hästi kojaks.

Wafika esimene ja p   toit alguses on emapiim. Kuida ta seda saab, selle juures on kolm wiisi tähelepanna.

1) Wafik j   b k  ik aeg ema juurde;

2) wafik w  detakse ema juurest kohe pääle sündimist ära ja joodetakse r   ja piimaga;

3) wafik lastakse ema juurde ainult kindlaks määratud tundidel nii ja nii mitu korda pääwa jooksul.

Esimesel korral saab wafik emapiima niipalju, kui tahab. See wiis on aga kahjulik, sellep   rast et wafik seda mööda, kuida ta kaswab, peaaegu kõik piima ära tarwitab, nii et l  psmiseks wäga wähe üle j   b.

Teine wiis on raskem läbi wiia, iseäranis alguses ja jääl, kus wafikatega   mberk  nnijes tarwilist osawuist ja harjumist ei ole.

Kolmas wiis tuleb kõige s  ndsamaks pidada.

Wafik j   b lehma lähedale, aga lahutatakse temast aiaga niiwiihi ära, et ta ise oma tahtmist mööda lehma alla ei pääse, waid lastakse sinna 3 korda pääwa jooksul. — Esimesel nädalal peab aga wafik nii kui nii ema juurde jääma, ainult 1 nädal p   rast poegimist wõib lahutuist ettew  tta.

M  iud wõib lehma l  psiga algust teha, aga iga lüpsi ajal peab wafika jaoks 1—1¹/₂ toopi piima udarasse jätma, järgmise kahe nädala jooksul aga 1¹/₂— 2 toopi.

Kolme nädala wanujelt, see on 2 nädalat p   rast lehma juurest ära w  derutamist, peab wafikale wähehaawal kooritud piima andma hakkama, nii et ta lõuna ajal, enne ema juurde lastmist, ¹/₂—1 toobi osa kooritud piima saab.

Kooritud piima tohib wafikale ainult w  rskelt ja soojalt anda. See kohe pääle lüpsmist kooritult. Wang w  riist, kust wafikat joodetakse ja kus ka joogiks määratud piima=

tagawara hoitakse, peab täiesti puhas olema. — Kuniagi ei tohi piimajäänuseid, mis wafikast järele jääwad, jooginõusse jätta, waid need tulewad koha päälle jootmist wälja kallata ja joogi nõu ära pesta ja, kui võimalik, järgmise jootmiseni tuule kätte kuivama panna.

Kelja nädala wanusest wõib wafikale täis-piima (rõõja piima) andmist vähendada hakata. Tehtakse seda nii, et lehm keskpäewasel lüpsi ajal enam ja enam ära lüpsetakse, kuna seljamal mõõdul koortud piima andmist suurendatakse, nii et ta wiienda nädala lõpul 2^{1/2} toobi osa koortud piima saab.

Kuienda nädala jooksul wõib seda juba õhtusel lüpsil nii teha, et wafik selle nädala lõpul enam õhtuti piima ei saa, waid selle ajemel 2^{1/2} toopi koortud piima.

Seitsmendal nädalal peab wafik ainult hommikul 1^{1/2} kuni 2 toopi rõõska piima; lõuna ajal ja õhtul peab ta üksnes koortud piima, igaford 2^{1/2} toopi, saama.

Ühel ajal rõõja piima vähendamisega waja wafikale wähehaawal pehmet, toitwat heina etteanda. Ka on wäga soowitaw joogile kaerajahu juurde lisada ja, kui käepärast, pijut peenekstambitud linaseemne-jahu.

Sel wiisil saab wafik rõõja piimaga toitmise juurest koortud piimaga toitmisele ette walmistatud. Veel fergemini kannab wafik selle muudatuse ära, kui talle wahete-wahel wähejel mõõdul katti lõigatud kaalikaid (leikeid) ja naereid antakse. Muudugi tulewad need nii wäikesteks tükkideks teha, et wafik enesele wiga ei teeks.

Kahesandal nädalal wõib hommikul antawat rõõska piima päew-päewalt kuni ühe toobini vähendada, selle ajemel aga 2 toopi koortud piima anda.

Ühesandal nädalal antakse ainult 1/2 toopi rõõska piima, selle ajemel antakse üks toop koortud piima.

Kümnendal nädalal rõõska piima enam ei anta, waid antakse 7—8 toopi koortud piima päewa jooksul, hommikul, lõunal ja õhtul ühewõrra.

Koortud piima peab wafikale kuni 6 kuni andma; kus see võimalik, weel kauemgi.

Piima-toitmiselt kõwa toidu andmisele peab järkjärgult üleminema, seda tähelepanes, et wafik ühesarnaselt kujuk.

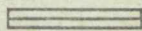

Pea meeles:

- 1) et wäsitäl alati kuiw aje oleks;
- 2) et ta alati määratud ajal toitu jaaks;
- 3) et röösa piimaga lakutamiseft a e g a m ö ö d a lahja piima juurde üle mindaks;

Märkus: Kui näha, et wäsit halvasti kofjub, peab kauem rööska piima andma.

- 4) Kooritud piima anna wäsitale alati wärskelt ja soojalt.
- 5) Ära jooginduse piima seisma jäta.
- 6) Pea wäsitäl alati söimes pehmet, wärsket heina ja peenisejeks tambitud linaseemneid. See on selleks, et ta kuiwa toiduga ennemalt ära harjaks. Jahu ei pea kauaks söime seisma jätma, muidu läheb ta fibedaks.
- 7) Lahja piimaga söötmise juureft kōwa toidu juurde peab pikkamisi üle minema.

Wäsitate söötmise tabel.

Tähendus: Toop piima on siin 4 naela pääle arwatud. Seega on see toop, millest siin kõne on, harilikult toobist weidi juurem. Wiimase raskus arwatakse 3 naela pääle.

I nädal: Wäsit jäeb kõik aeg lehma juurde.

Röösk piim.

II nädal: 4—5 toopi rööska piima, kolm korda päewas, igaford ühewõrra.

III nädal: 4—6 toopi rööska piima, 2 toopi kordas.

IV nädal: 3—6 toopi rööska piima, 2 toopi kordas; $\frac{1}{2}$ toopi kooritud piima lõuna ajal.

Järtjärguline üleminek röösa piima juureft kooritud piima juurde.

V nädal: $3\frac{1}{2}$ toopi rööska piima päewas, 2 toopi hommikul ja õhtul; 3 toopi kooritud piima lõuna ajal.

VI nädal: 2 toopi rööska piima hommikul; 6 toopi kooritud piima lõunal ja õhtul, igaford ühewõrra.

VII nädal: 2—2¹/₂ toopi rõõska piima hommikul; 6 toopi fooritud piima hommikul ja õhtul.

VIII nädal: 1¹/₂ toopi rõõska piima hommikul; 8 toopi fooritud piima hommikul, lõunal ja õhtul.

IX nädal: 1 toop rõõska piima hommikul; 9—10 toopi fooritud piima hommikul; lõunal ja õhtul.

Fooritud piim.

X nädal: 8—10 toopi fooritud piima päewas; hommikul, lõunal ja õhtul, igakord ühevõrra.

XI nädal: niijama.

XII „ niijama.

Pärast kahteistkümmendat nädalat tuleb piima andmist wärskele wähendama hakata, — igal nädalal ühe toobi wõrra päewas, muudugi jeda tähelepannes, kuidas wärske kuuwa toitu jõöb, nii et 18—20 nädalal fooritud piima andmise foguni ära lõpetada wõiks.

